

Op de omslagfoto ziet u de Koerdische Saime Demirel, die een foto ophoudt van haar zoon Ahmet. Ahmet zit sinds 2004 in de gevangenis wegens moord op zijn 16-jarige zus Kadiriye.

In het boek

- wat is eer?
- groeps cultuur,
- de structuur van de familie,
- de positie van gehuwde en gescheiden vrouwen,
- de positie van kinderen,
- eerherstel,
- eerwraak,
- bloedwraak,
- schaking,
- eer, roddel en belediging,
- eer en maatschappelijke sancties,
- verschillen tussen Marokko en Turkije,
- familie-eer en homoseksualiteit,
- de positie van de religie,
- bekering en geloofsafval,
- eerwraak in het recht,
- gedwongen incest,
- kinderen en eerwraak,
- communicatie over eer,

Rob Ermers

Eer en eerwraak

definitie en analyse

Bulaaq 2007

prijs € 29,50

ISBN: 9789054601449

Een boek dat een complex onderwerp op een toegankelijke manier uitlegt, met verhelderende schema's en figuren en duidelijke praktijkcasussen, o.a.

- de kopstoot van Zineddine Zidane,
- de Deense spotprenten,
- de begroeting van minister Verdonk en de imam,
- Saddam Hoesseins laatste momenten,
- de schietpartij in de school in Veghel, en vele andere.

Achter in het boek is een handige lijst met vragen opgenomen die aan betrokkenen kunnen worden voorgelegd.

- eerwraak en honour killing,
- huiselijk geweld,
- meisjes die van huis weglopen,
- hoe escalatie kan worden voorkomen.

Andere interessante punten

- Het gaat bij eer- en bloedwraak om de familie-eer, niet om de eer van de man
- het label 'eerwraak' is een belediging voor het slachtoffer
- een seksuele relatie met de buurvrouw is een vorm van incest
- kinderen horen bij de familie van hun vader
- homoseksualiteit is een handeling, geen seksuele geaardheid
- Marokkanen zijn vaak impliciet dan Turken.

Typen culturen

Een simpele, maar handige onderverdeling van culturen is die in groepsculturen en individualistische culturen. In een groepscultuur of familiecultuur is het individu minder belangrijk dan zijn of haar familie.

Mensen uit een groepscultuur zien zichzelf en anderen eerst als vertegenwoordiger van een bepaalde familie en dan pas als individu. De culturele achtergrond blijft een grote invloed op hun handelen houden, uiteraard ook als ze zijn geëmigreed.

Familiehiërarchie

Elke groep mensen die als eenheid opeert heeft een hiërarchie en een taakverdeling nodig. Dat geldt ook voor families in groepsculturen. In het Midden-Oosten loopt die hiërarchie via de mannelijke lijn en de oudste man is de hoogste in rang. De mannen zijn aanspreekpunt namens de familie en zij zijn verantwoordelijk voor de bescherming van de familie. Vrouwen hebben allerlei andere, niet minder belangrijke taken, maar zij treden niet naar buiten.

Eer

Eer is een centraal begrip in dit boek. Als we niet begrijpen wat eer is kunnen we verschijnselen als bloedwraak en eerwraak nauwelijks duiden, of praten mensen langs elkaar heen. Eer is "het besef als mens gelijkwaardig te zijn aan de andere mensen in de sociale omgeving en dat merken aan het respect dat je krijgt". Als het normale respect zonder reden ontbreekt, voelt de persoon in kwestie zich gekwetst en volgt er een of andere boze reactie. Geen boze reactie betekent: de belediging is terecht of waar. Hoe iemand op zo'n belediging reageert is persoonsgebonden, en dat hoeft niet per se met geweld te zijn. (In dit boek is dit de persoonlijke eer.)

In een niet-eercultuur, zoals de Nederlandse of de Belgische, is het lang niet zeker dat een persoon gekwetst is en als dat wel zo is, volgt er niet per se een reactie.

In een groepscultuur is het logisch dat niet alleen het individu, maar ook de familie als geheel eer heeft. Het bezit van de familie-eer betekent dat de familie beseft in haar geheel gelijkwaardig te zijn aan de families in de sociale omgeving. Dit moet blijken uit normaal, 'respectvol' gedrag van andere families. Als

dit respect ontbreekt, wordt de hele familie boos op de beledigende partij.

Sociale omgeving

De families in de sociale omgeving tasten voortdurend af of de andere families nog steeds gelijkwaardige leden zijn. De normen voor de acceptatie als gelijkwaardige familie zijn vastgelegd in meestal ongeschreven gewoonterechtelijke regels.

Zo'n regel is bijvoorbeeld dat niemand steelt van mensen in de sociale omgeving. Dit wangedrag heeft effect op de relatie met andere families. Of leden van die familie van elkaar stelen of elkaar op een andere wijze benadelen is voor de sociale omgeving niet erg belangrijk, maar een intern familieprobleem.

De familie die bestolen of benadeeld wordt is kwetsbaar. Een voorwaarde voor acceptatie in de sociale gemeenschap is immers dat de benadeelde of beledigde familie op de gewoonterechtelijk voorgeschreven wijze en proportioneel reageert. Zeker in geval van moord of doodslag mag de getroffen familie het er niet bij laten zitten; niets doen is geen optie. Een tweede moord kan dus dienen om de eer te herstellen. Dit wordt bloedwraak genoemd. Maar er is nog iets. Een familie die zich niet aan deze normen houdt, moet rekenen met ingrijpende sancties van de sociale omgeving.

Sociale sancties

Een gemeenschap straft hele families die zich niet gedragen met sancties. Daarvan kunnen tientallen mensen het slachtoffer zijn. Maar zolang er niets bekend is van het wangedrag, zijn sancties niet aan de orde. Er is dan geen eerverlies. De sancties hebben het karakter van van sociale uitstoting:

- niet meer bedienen in het koffiehuis,
- niet meer uitnodigen voor feesten,
- niets meer kopen in hun winkels,
- huwelijken en verlovings afzeggen,
- aandringen op scheidingen,
- niet verschijnen op begrafenissen.

De angst dat men door de families uit de sociale gemeenschap gestraft wordt, is existentieel. Er staat heel veel op het spel.

Eerherstel

In de meeste familieculturen waar tegelijkertijd eer een grote rol speelt is het mogelijk de sociale sancties tegen een familie te doen stoppen. Dat kan echter alleen volgens specifieke regels. In sommige gemeenschappen kan, na bemiddeling, worden volstaan met excuses en boetes als vormen van eerherstel. In andere dient de schuldige aan bepaald wangedrag uit de gemeenschap en daarmee uit de familie te worden verbannen. De familie distantieert zich dan van die persoon.

Soms is het echter de regel dat de schuldige gedood wordt. Deze actie wordt vrijwel altijd door een man uit de familie uitgevoerd, maar altijd namens de familie. In al deze gevallen spreekt men van eerherstel of eerzuivering.

Eerwraak en eermoord

Eerwraak is niet hetzelfde als bloedwraak. Het gaat bij eerwraak niet om een reactie op een moord of doodslag, maar om een inbreuk op de zedelijke eer van de familie. Iemand die een vrouw verkracht of verleidt pakt willens en wetens de collectieve familie-eer af. De verkrachter heeft een gebrek aan zedelijk fatsoen. De verkrachter kan dus, net als in geval van moord of doodslag, rekenen op een reactie van haar familie. Sterker nog, als de familie niet reageert, kan de familie zelf te maken krijgen met sancties van de sociale omgeving. Om dat laatste te voorkomen, is het in sommige gemeenschappen noodzakelijk dat de familie de dader doodt. Alleen zo wordt de eer hersteld en stoppen de sancties tegen de familie. In andere gemeenschappen is een flink pak slaag voor de dader en soms een afkoopsom voldoende.

Maar het kan ook zijn dat de vrouw uit de familie zelf uit was op voor- of buitenhuwelijks seksueel contact, of dat haar familie dat denkt. Dit ziet haar familie dan (a) als wangedrag en (b) als disloyaliteit aan de familie zelf.

Als de buitenwereld van dit wangedrag weet, en de zaak niet door een huwelijk kan worden opgelost, dan volgt buitensluiting. Is een minnaar er als buitenstaander bij betrokken, dan is de kans dat anderen ervan horen per definitie al vrij groot. In sommige gemeenschappen is dan de dood van de vrouw de enige manier om de familie te 'redden'. Een

duivels dilemma dus. Het boek behandelt de manieren waarop de schuld of onschuld van betrokkenen wordt vastgesteld.

De term 'eerwraak' is beledigend

De term eerwraak is a priori beledigend voor een slachtoffer, met name voor vrouwen. Voor de goede of juist de slechte verstaander betekent 'eerwraak' namelijk dat de vrouw in kwestie is gedood (of aangevallen) nadat haar familie haar schuldig heeft bevonden aan buitenhuwelijks seksuele omgang. Het veronderstelt bijvoorbeeld ook dat ze niet heeft willen meewerken aan een niet-gewelddadige oplossing (meestal een huwelijk) om haar familie te behoeden voor het eerverlies. Dat hoeft helemaal niet het geval te zijn. Het is dus verstandig om deze term pas te gebruiken nadat er diepgaand onderzoek is gedaan naar het motief.

Aan eer gerelateerd geweld

Aan eer gerelateerd geweld is enerzijds alle geweld dat te maken heeft met het voorkomen dat de eer, met name de maatschappelijke eer, wordt geschonden. Sociale sancties hoeven dan niet plaats te vinden. Preventieve acties houden grosso modo in dat met name vrouwen binnen hun familie te maken krijgen met beperkingen in hun sociale leven of met met geweld. Anderzijds vallen onder deze noemer ook acties die dienen om de verloren gegane eer te herstellen, zoals bloedwraak en eerwraak.

Aan eer gerelateerd geweld is niet gebonden aan de eer van de familie alleen. Ook na inbreuken op de persoonlijke eer kunnen zich gewelddadige reacties voordoen. Dat geweld scharen we in dit boek ook onder aan eer gerelateerd geweld.

De auteur

Dr. Rob Ermers (1965) is arabist en turkoloog. Hij geeft aan diverse instanties en organisaties, waaronder de politie, hulpverleningsinstanties en onderwijsinstellingen, de Koninklijke Landmacht en bedrijven, trainingen en adviezen over de cultuur van het Midden-Oosten.

r.ermers@mo-perspectief.nl
www.mo-perspectief.nl